

Вступне слово

У світовій практиці університети, які мають довготривалу історію і періодично відзначають свої поважні ювілеї, привертають посилену увагу суспільства і справедливо опиняються у центрі освітньо-наукового життя країни, академічних корпорацій і випускників. Такі резонансні, великої глибини події дають змогу не лише оглянутися і проаналізувати пройдене ними, а й глибоко розібратися у сучасному становищі, взяти відповідні уроки та окреслити назрілі тренди, виробивши більш досконалу парадигму руху на десятиліття вперед відповідно до потреб нинішньої цивілізації.

Україна підтримує цю достойну університетську традицію: в добу незалежності на державному рівні вже відсвяткували свої вагомі ювілеї два десятки вишів, заснованні у минулих століттях. Своє сторіччя відзначає і Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, який появився на освітній мапі Європи в добу Української революції 1917-1921 рр. і відразу став знаковою подією та справжнім символом національно-культурного відродження молоді країни. У відкритті цього закладу національної вищої освіти сучасники бачили прагнення українців зробити культурний прорив і увійти до кола цивілізованих народів Європи. Гетьман Павло Скоропадський, який був прихильником української вищої школи, розглядав цей університет як «огнище народної освіти», що сприятиме широкому відродженню «нашої національної культури». Один із фундаторів вишу, ректор Іван Огієнко, під час велелюдного і колоритного свята з нагоди відкриття К-ПДУУ, наголосив, що молодий, «національний по духові», виш у підготовці української інтелігенції бере за зразок «університети Лондона і Америки», буде обслуговувати освітні потреби як титульної нації, так і національних меншин. Утім, через воєнні події, глибоку економічну кризу і, нарешті, поразку національно-визвольних змагань реалізувати задумане у повному обсязі не вдалося – університет не встиг зробити жодного випуску спеціалістів з тих майже 2 тис. осіб, яких на 5 факультетах навчали більше півсотні науково-педагогічних працівників. Проте нагромаджений ним чималий різноманітний досвід на перших порах

використовувався у роботі вишу радянського зразка, що появився після реорганізації дітища української влади.

1920-1930-ті рр. в історії навчального закладу позначені не зовсім продуманими кроками правлячого режиму в галузі вищої школи. На базі університету створили два інститути, один з яких (народної освіти) упродовж наступних майже трьох десятиліть вимушено змінював свою назву (соціального виховання, педагогічний, учительський, знову педагогічний) і набір спеціальностей, за якими проводилася фахова підготовка молоді. Професорсько-викладацький склад якісно виконував покладені на нього обов'язки, готуючи педагогічні кадри для загальноосвітньої школи і дитячих дошкільних установ на рівні тодішнього стану різних галузей науки і методології пізнання, забезпечуючи тим самим не тільки їхнє фахове зростання, а й ідеологічне виховання. Професори, які раніше працювали в українському університеті і брали активну участь у національному відродженні, досить часто потрапляли у немилість до «робітничо-селянської» влади, втрачали роботу і зазнавали жорстоких репресій. Так, у різний час були заарештовані і за вироком «трійок» потрапили на перевиховання у «трудоі табори» колишні ректори П.Г.Клепатський, В.О.Геринович, Ф.А.Кондрацький, професори І.А.Любарський, М.О.Драй-Хмара, П.В.Клименко, Н.Т.Гаморак та ін. Загалом із 27 науково-педагогічних працівників, які наприкінці революції не відбули в еміграцію, 2/3 стали жертвами сталінських репресій, були знищені як відомі у науково-освітніх колах особистості. Чимало юнаків і дівчат, які стали студентами ще в університеті, позбулися права навчатися і були «вичищені» з вишу як «соціально чужі» владі елементи.

Переслідування викладачів і студентів не припинилося у перші повоєнні роки, коли в регіоні активно діяло націоналістичне підпілля. Найбільше потрапляли під переслідування вихідці з сусідніх районів Тернопільської області. Пройшовши довгий і складний шлях відновлення і модернізації зруйнованих в роки Другої світової війни матеріально-технічних та інформаційних ресурсів, нарощення науково-педагогічного потенціалу, залучення до навчання великої кількості здібних випускників середніх шкіл, педагогічних училищ і технікумів, заклад зумів запрацювати у повну силу лише у 1950-х і

наступних десятиліттях, коли його очолювали авторитетні керівники - І.С.Зеленюк, І.В.Івах, А.О.Копилов. Завдяки величезним якісним зрушенням він поступово перетворювався на знаний регіональний виш, а підготовлені ним тисячі високоваліфікованих учителів різних спеціальностей надійно поповнили педколективи шкіл Хмельниччини і сусідніх регіонів. Випускники інституту самовіддано працювали на освітянській ниві, в управлінській і громадській сферах, сягли розумне, добре і вічне в серцях багатьох поколінь українців, сприяючи тим самим підвищенню їхнього культурно-освітнього рівня, вибору майбутньої професії.

В умовах поглиблення невідвортної кризи компартійної системи у багатьох випадках вони стали в опозицію до неї, своїм інтелектом, громадською позицією і авторитетом підсилюючи національно-визвольний рух у другій половині 1980-х рр. Голоси учителів звучали на мітингах і зборах, на засіданнях осередків молодих політичних партій, наближаючи тим самим здійснення мрії про самостійну Україну.

Професорсько-викладацький колектив радо зустрів проголошення української незалежності, став почуватися господарем свого становища, оскільки позбувся попереднього ідеологічного контролю. Це відкрило шлях до активної перебудови навчального процесу, більш результативної науково-дослідної роботи, міжнародної співпраці, динамічного майбутнього. За короткий час виш змінив свій статус на педуніверситет, який незабаром набув прав класичного університету, що орієнтувався не тільки на досягнення визнаних національних і європейських грандів, а й конструктивний досвід і славні традиції далекого попередника, що діяв у Кам'янці-Подільському в 1918-1921 рр. Значно збільшилася номенклатура навчальних спеціальностей, запрацювала магістратура, аспірантура і докторантура, якісно зріс науково-педагогічний склад і чисельність студентського контингенту, показники наукової і науково-технічної діяльності, здобутки молоді у всеукраїнських предметних олімпіадах і наукових конкурсах, посилилися контакти учених зі своїми зарубіжними колегами. Президент України, який високо оцінив загальнодержавне і міжнародне значення університету для розвитку національної освіти і науки, своїм Указом №44/2008 від 22 січня 2008 р. надав йому статус

національного, а Кабінет Міністрів України 20 серпня того ж року присвоїв ім'я першого ректора-засновника Івана Огієнка, чим на державному рівні було визнано як заслуги регіонального університету, так і його зв'язок з первістком національної вищої школи на Поділлі у далеку революційну добу.

За пройдений 100-літній унікальний шлях заклад сформував міцну навчально-матеріальну базу, виріс у потужний науково-освітній та культурний осередок регіону, який підготував 90 тисяч спеціалістів для загальноосвітніх і спеціальних шкіл, дошкільних виховних закладів, академічних структур, управлінської сфери, мистецтва. Серед його випускників – 70 докторів наук і майже півтисячі кандидатів наук, докторів філософії, сотні заслужених учителів, діячів науки і техніки, працівників освіти і фізичної культури та спорту України. Університет і надалі буде сповна реалізовувати свій невичерпний освітній, методичний і науковий потенціал, яким прислужиться справі підготовки нових поколінь висококваліфікованих кадрів педагогів, істориків, археологів, політологів, психологів, реабілітологів, економістів, журналістів, фахівців комп'ютерних технологій тощо, більш ефективному реформуванню галузі на європейських засадах.

С.А. КОПИЛОВ,

***ректор Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка, доктор історичних наук, професор***